

מפ"ק של אדמו"ר מרן ר' משה יוסף טיטלבוים זצ"ל אב"ד דק"ק איהל שאמר שדיבר עם הגאון הקדוש משינוע האיד אפשר להאריך בדלי"ת ושלא יקלקל משמעות המילה, ומה שהמונ מאריכים בחי"ת זה אינו נכון, כדאיתא בזה"ק הג"ל (הובא לעיל בסמוך) וגם אין זה מאריך בדלי"ת והסכימו בהחלט שכוונת הגמ' שמאריך בדלי"ת, היינו רק במחשבה שלאחר שנמר תיבת אחד יאריך במחשבתו להמליך אותו למעלה ולמטה ובד' רוחות וכו' ע"ש.

וכן משמע מתוך כתלי דברי המ"א לקמן (סי' קכח ס"ק עג) על מה שכתב הרמ"א בהגה (סעיף מר) ונוהגין שמאריכין בניגון אלו התיבות כי כל אחת מהן היא סוף ברכה בפני עצמה ואומרים רבון כמו שמפורש לקמן (סי' קל) בשעה שמאריכין בניגון התיבות שבסוף הפסוקים דהיינו וישמרך, ויתנך, שלום. וע"ז כתב המ"א [ומקור דברי המ"א נובעים מדברי תרומת הרשן (סי' כז) כמצוין שם]. ובשעה שמאריכין בניגון בסוף התיבה, אבל לא בעוד שאומרים התיבה, דאז צריך לשתוק וכו', וא"ת כיון שמאריכין בניגון א"כ לא מועיל האמירה דהא בעי למימר בשעה שהם מברכין, י"ל דלענין זה לא חשיב עדיין סיום הברכה, וכדאשכחן בשמע ישראל שמאריך בדלי"ת דאחד אע"פ שכבר גמר התיבה מיקרי קבלת עול מלכות שמים ע"כ. ומבואר מדבריו שאע"פ שמסיים התיבה יכול לכוין הכוונה הראויה, והיינו כיון שלא יכול להאריך בדלי"ת דאחד, והוא כדברי האחרונים הנ"ל שעיקר הכוונה היינו לאחר שיסיים מלת אחד.

אמנם אנכי הרואה בספר הבהיר פסקי המהרי"ץ גדול רבני תימן הלכות ק"ש (אות יב ובבארות יצחק שם) שהאריך והרחיב בזה והניף ידו שנית בקונטרס "למען יאריכון ימך" שלאחר שהביא את דברי האחרונים הנ"ל ודברי המ"א, כתב ע"ז דהמעין היטב בתרומת הרשן יראה שאין הוכחה לזה, דהנה התרומת הרשן לאחר שהביא את דברי רש"י שכתב ובדלי"ת יאריך ולא בחי"ת וכו' כתב וז"ל אלמא דכל כמה דלא גמר התיבה לא מושתמע וחשיב יוצא מידי יהוד מלכות שמים וכשנזמר התיבה כולה ומאריך בסוף הברכה [צ"ל הברתה דהא לא שייך לומר שם הברכה, וכנראה אגב שיטפיה דאיירי לעיל מיניה בברכת כהנים נקט הברכה], מיקרי עדיין קבלת עול מלכות שמים, דאל"כ מה בצע בתארכת הדלי"ת וכו' ע"ש, הרי מבואר בפ' בדבריו שנמר התיבה כולה ומאריך בסוף הברכה, [הברתה] ומשמע דבסוף הברכה [הברתה] הוא מאריך ולא לאחר שסיים הברכה, ומשמע דבסוף הברכה [הברתה] עצמה כאשר עדיין אומר "אחד" מאריך בסופה, דהיינו בדלי"ת והוי שפיר דומיא דמאריך בניגון יברכך, שמאריך בסוף האות עצמה ולא אחר שסיים אותה. [ושור"ר שכתב שם עוד בבארות יצחק שם ובקונטרס הנ"ל דנ"ל שצריך להגיע במקום בסוף הברכה צ"ל בסוף הברתה, דהא לא איירי בברכה, אלא בענין דלי"ת דאחד, ומה שייך לומר שם בסוף הברכה, ולא שייך התם ענין הברכה, אך לפי ההגהה שניה דצ"ל בסוף הברתה אתי שפיר, והיינו שמאריך בסוף הברתה, והיינו כאשר עדיין עומד באות דלי"ת.

והנה כן נראה ג"כ מדברי הרמב"ם שעיקר האריכות היא באות דלי"ת עצמה שיאריך כאמירת דלי"ת ולא תליא בכוונה שהרי כתב בפ"ב מהל' ק"ש ה"ח וז"ל: צריך לדקדק באותיותיו וכו' ובה"ט כיצד ידקדק ישמור שלא ירפה החזק ולא יחזיק הרפה וכו' וצריך להאריך בדלי"ת של אחד וכו' ע"ש. ומוכח דאריכות הדלי"ת היא מדין דקדוק אותיותיה, ולא מדין כוונת ק"ש. וכן הוכיח זה הגר"ח מבריסק (הובא בספר אוצרות הברכה חלק מאוצר רבותינו דף רצ) כפי שכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א, והוא סיוע גדול לדברינו, דלדברי האחרונים הנ"ל דס"ל להאריך בנשימה או בכוונה, הרי הרמב"ם כתב דין זה דיאריך בדלי"ת בדין דקדוק האותיות, ולפי האחרונים הנ"ל לא אתי שפיר, וכמו שרמז בזה שם הגר"מ שטרנבוך ע"ש. ובאמת נראה

שכן פשטות דברי הגמ' (יג ע"ב) ממאי דקאמר כיון דאמלכיתיה בשמים ובארץ וכו' תו לא צריכת, ולכאורה אי איירי דמאריך בכוונתו או בנשימתו, מאי שייך לומר תו לא צריכת, הא לאחר שגמר לכיון לא שייך להאריך יותר, אמנם אי איירי שמאריך באות דלי"ת עצמה יש צד להאריך אע"פ שגמר לכיון כיון דאמרו כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו, ואהא קאמר ליה תו לא צריכת, והיינו כיון דאמלכיתיה וכו' תו לא צריכת ודו"ק.

והנה האחרונים הנ"ל שדחקו לומר שמאריך בנשימה אחת שמוציא מפיו בדברי הב"ח, או כמו שכתבו בספר יוסף אומץ וספר יסוד ^{שורש העבודה} העבודה שהארכה זו תהיה במחשבה ולא כאשר אומר תיבת "אחד", היינו משום דקשה להו האריך אפשר להאריך באות דלי"ת. אך כ"ז לדידהו שאומרים הדלי"ת בדגש, ובפרט שהראב"ה במס' ברכות (ס' מו) והמרדכי (ס' לח) גרסו בדברי הגמ' במקום ובלבד בדלי"ת גרסו ובלבד שידגיש בדלי"ת, וע"כ א"א בשום פנים להאריך באות דלי"ת באופן שהיא בדגש, אך לדין דלי"ת זו נאמרה בדלי"ת רפויה ויש הבדל בין דלי"ת רפויה לדלי"ת דגושה, ובדלי"ת רפויה אפשר להאריך בה כמה שרוצה, וכמו שכתב מהר"ם לונזאנו בספר שתי ידות (דף קו) הוב"ד בשערי תשובה כאן (ס"ק ח), וכ"ה בכף החיים סופר (אות לא) שכתב וז"ל אין לקרותה בדגש שמשמע די כמו די מחסרו, אלא רפויה כי בן גיתנה לנו אלהינו ואין לנו להפך דברי אלהים חיים להדגיש מה שרפה, וכשאומר אחד בדגש, נשמע כאומר אשמת, כמו ויחד יתרו, ונמצא שאומר או אשמת, ולא קיים מצות יחוד ה' ע"כ, ואופן קריאת הדלי"ת רפויה, מבואר במחברת התיג'אן וזה לשונו מוצאה ע"י ראש הלשון כשנלחצת בקלות בין השינים העליונות והתחתונות ע"ש. ובאמת שכך נהגו התימנים והעירקים המדקדקים בין דלי"ת רפויה לדלי"ת דגושה, וע"י הדלי"ת הרפויה ניתן להאריך כמה שירצה, וכן מבואר בדברי הרי"ח הטוב בספרו בן איש חי (שנה ראשונה פר' וארא) וז"ל אע"ג דאמרנו לעיל שיאריך בדלי"ת צריך להזהר שלא יתיו הדלי"ת בחזק שגוראה כאומר דא, אלא יאריך בה במבטא רפויה ולא דגושה ע"כ. וכן הוא בכף החיים סופר (אות כו) וז"ל לא יוכל האדם להאריך בדלי"ת אם לא תהיה רפויה וכו' ע"ש.

צא ולמד מש"כ בספר אמת ליעקב חידושים והערות על השו"ע או"ח להגאון הגדול ר' יעקב קמינצקי זצ"ל (שידוע שהיה מודקדק גדול) שכתב על מה שכתב מרן שיאריך בדלי"ת וכתב וז"ל לכאורה איך מאריכין בדלי"ת בלי לשבש ביטוי התיבה, כי אם מאריכים את הדלי"ת ואומרים "אחערע" הרי זו תיבה משוכשת, ונראה מכח זה אמיתות מבטא התימנים שאצלם דלי"ת רפויה מבטאה כמו תי"ו רפויה אצל האשכנזים, [הנה מש"כ הרב זצ"ל כמו תי"ו רפויה אצל האשכנזים אין הכוונה כמו שהיום קוראין אותה האשכנזים שהוא כעין אות סמ"ך והוא שלא כמשפט וכמו שהאריך והרחיב בזה היעב"ץ בסידורו סולם בית אל (דף ו ע"א) שכתב דהוא טעות גמור, אלא הביטוי הנכון בתי"ו רפויה הוא כמו שנוהגים לקרוא הבבלים והתימנים והוא ממש כעין דלי"ת רפויה רק התי"ו הוא יותר בחזק, ובוה שפיר אפשר להאריך ע"ש. הנך רואה אף שהגאון הנ"ל היה ממוצא אשכנזי אפ"ה כתב דלא שייך להאריך אלא באופן שקוראה ברפוי, ולא נראה ליה מש"כ הב"ח והאחרונים הנ"ל, שהכוונה שיאריך בכוונה או בנשימת הרוח וכיוצ"ב, אלא שהארכה תהיה באות עצמה, ומרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל אמר שלפי הברה שאנו נוהגין לא שייך להאריך בדלי"ת (והובא במשנ"ב ביצחק יקרא להגאון ר' יצחק נבנצאל שליט"א), וע"ע באריכות בקונטרס הנ"ל שהאריך והרחיב בזה כיד ה' הטובה עליו ע"ש ותרווה נחת.

ע"כ צריך להאריך בדלי"ת דאחד ע"י קריאת דלי"ת רפויה והוא ע"י ראש הלשון כשנלחצת בין השניים העליונות והתחתונות בצורה קלה כמו מנהג התימנים והספרדים, והוא כעין אות וי"ן. ואין להאריך בשום אופן בדלי"ת עצמה ע"י שאומרים בצורה גנושה, ועי"ז יוצא כאילו שאומרים אחדו או אחדי וזוהי טעות המורה כי לפ"ז אינם מבטאים את יחוד ה', ועי"ז לא יוצאים יד"ח כלל.

יג

משנ"ב שם ס"ק יט ולא יאריך יותר, עיין פרי מגדים (א"א ס"ק ה) בשם הפרי חדש. הנה הפמ"ג הביא דברי הפר"ח (ס"ק ו) שכתב על דברי מרן שכתב בלשון ולא יאריך, דמשמע קצת דיש איסור בדבר, ובגמ' ברכות (יג ע"א) קאמר בלשון תו לא צריכת, ומשמע דאין איסור בדבר, ובפרק הרואה (סא ע"ב) דר' עקיבא היה מאריך באחד, ויש לדחות קצת ראייה זו ע"ש. ומשמע דהפמ"ג ס"ל כדברי הפר"ח דלית איסורא בדבר, ודלא כמו שמשמע מדברי מרן דאיכא איסור בדבר, אמנם עיין בפר"ח לקמן (ס' תעב ס"ה) שכתב מקור לדברי מרן שכתב דאסור לתלמיד להיסב לפני רבו, מהא דאיתא בגמ' פסחים (קח ע"א) אמר אביי כי הוינן כי מר זגין אברכי דהרדי, כי אתינן לבי רב יוסף אמר לן לא צריכתו מורא רבך כמורא שמים, וכתב הפר"ח שם דאע"ג דקאמר לישנא דלא צריכתו, ודאי דאסור למיסב משום מורא רבך כמורא שמים, וכתב שם עוד ומצינו דכוותיה בריש פרק היה קורא דאמר ליה רבי לרבי ירמיה כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולד' רוחות השמים תו לא צריכת, והמתבר לעיל (ס' סא ס"ו) כתב דאיסורא איכא באריכות טפי מזה, והביא שם שכן מדוקדק מדברי הרמב"ם וכו' ע"ש, חזו"ן דהפר"ח גופיה הדר ביה וס"ל דאע"ג דאמר בלשון לא צריכת, אפ"ה איסורא איכא וכמו שכן העיר בזה בשו"ת יביע אומר ח"ו (ס' ז אות ו) ע"ש.

אוצר החכמה

אלא דאני עני לא ירדתי בזה לסו"ד הרחבה של הפר"ח, דאפשר דדוקא היכא דאיכא סברא וטעם לאסור דומיא דהיסבה כיון דמורא רבך כמורא שמים, וע"כ אף דאמר בלשון לא צריכת, הוי לשון איסור, אבל היכא דליכא סברא וטעם לאיסור כגון בנדון דידן דליכא טעמא לומר שאסור להאריך יותר מהכוונה הרצויה, אמאי נימא דלשון לא צריכת הוי לישנא דאיסורא, ולעולם ליכא איסורא להאריך, ומה שכתב מרן ולא יאריך יותר, אתא לאוריי לן דכיון דלא צריכת, ע"כ אין להאריך, והיינו כיון דאמרו המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו, א"כ הוי ס"ד דכל דמאריך יותר משובח יותר שמאריכין לו ימיו ושנותיו, ואהא קאמר כיון דאמליכתיה וכו' תו לא צריכת, והיינו דלא יאריך משום דאין צורך, ולעולם אף שמאריך ליכא איסורא, ובפרט דחזו"ן דר' עקיבא שהיה מאריך טובא, אע"ג שהפר"ח כתב דיש לדחות, מ"מ פשטא דמילתא משמע דליכא איסורא, ולעולם בעלמא היכא דקאמר לא צריכת לא הוי לשון איסורא, ודמאי בדרך קרובה ללשון צריך אי הוי לעיכובא או לכתחילה, ועיין בשו"ת הרדב"ז (כת"י ס' שני אלפים נו הובא בספר עין זוכר את צ) וז"ל כבר ידעת דאיכא דצריך לעיכובא ואיכא דזכתא דלא הוי לעיכובא אלא למצוה מן המובחר וכו' ע"ש, וע"ע במה שכתבתי אני עני בח"א (ס' כד אות ה) ע"ש ודון מינה ואוקי בדוכתין, וצל"ע.

ע"כ לדידן אין להאריך יותר מהשיעור המבואר בשו"ע, אמנם אפשר דליכא איסורא אם מאריך יותר.

יד

משנ"ב שם ס"ק כ בא"ד והמיה צריכה להיות מזרח צפון מערב דרום ולא ימה הראש מזרח מערב צפון דרום דהוי ח"ו שתי וערב. הנה מקורו מהור בדברי העמרת זקנים (ס"ק ח) שכתב שיש להטות כדרך ד' מתנות מזבח ע"ש. וכן הביא גם בספר שלמי ציבור (רפ"י דף צה ע"ג וברפ"ח עמ' רכו), וכ"ה בסידור בית עובד (דיני ק"ש אות טו) וכ"ה בכף החיים פלאג"י (סי' יד אות לו) וביפה ללב (אות ח), וכמו שהביאם בכף החיים סופר (אות ל), וע"ע ביד אהרן בהגה"ט, וע"ע בספר לקט הקציר. ובכף החיים הביא מש"כ בספר האשכול דראוי להמליך הקב"ה כדרך שברא עולמו לתחזור פניו למעלה ולמטה למזרח ולמערב לדרום ולצפון (כצ"ל) ע"ש. אך הכף החיים גופיה כתב דנראה לו להטות דרום צפון מזרח מעלה מטה ומערב כדרך נענוע הלולב שכתב האר"י בשער הכוונות, וכתב דסדר זה אין בו רמז לשתי וערב ח"ו, כיון שעושה ההמיה שלמעלה ומטה קודם מערב, וסיים והבחר יבחר.

אמנם לענ"ד הקלושה אין נראה כן ולא דמי אוכלא לדנא, שהרי יסוד הנענוע בראש הוא מיסודו של רב האי גאון כפי הכוונה ולא סגי במה שחושב להמליך את הקב"ה למעלה ומטה ולד' רוחות העולם, אלא צריך לנענע גם בראש שה' מולך למעלה ולמטה ובר' רוחות, וא"כ ע"כ כשאומר אחד ומאריך קצת בחי"ת להמליך את הקב"ה למעלה ולמטה, צריך לפ"ו להטות הראש תחילה מעלה ומטה וכשאומרים בדלי"ת יכוין שה' שולט על על ד' כוחות צריך לנענע הראש לד' רוחות, וא"כ נענוע הראש הוא כפי המחשבה, ולפי דברי הכף החיים הרי מחפך הסדר שקודם מכיון שה' מולך בר' רוחות, ואח"כ מכיון שה' מולך למעלה ומטה, וא"כ הנענוע הוא לא לפי הכוונה, ונתבאר לעיל שהנענוע הראש צריך להיות לפי הכוונה, ואינו ענין כלל לדמיון הנענוע כלולב, ואי חשש משום דלא יראה כשתי וערב, הא גם אם מטה ראשו בתחילה למעלה ולמטה ואח"כ מטה ראשו מזרח צפון מערב דרום, או מזרח דרום מערב צפון נמי שפיר דמי וצ"ע. ושוב ראיתי שהעירו בקצרה במשנ"ב איש מצליח בשם הגאון הנאמ"ן והנאני.

ועפ"י הנענוע צריך להיות כפי הכוונה שה' מולך למעלה ולמטה וד' רוחות, וע"כ הנענוע הוא מעלה ומטה מזרח מערב דרום צפון, אך כדי שלא יראה כשתי וערב יש לו לנענע מזרח צפון מערב דרום, או מזרח דרום מערב צפון, כי ער"י אין רמז כלל לשתי וערב, וכמו שכתב בזה בספר אורח נאמן, שהרי מכיון בזה שה' מולך לכל ד' הרוחות. והנה אפשר דכל מה שכתב מרן לעשות הנענועים הוא דוקא לכתחילה, אמנם נראה דאין זה לעיכובא שהרי יש מהראשונים דס"ל שלא להטות הראש כלל, וכמו שכתב הכל בו, וכ"ה בארחות חיים (סי' יח), וכ"ה ברבנו בחיי בספרו כד הקמח ערך יחוד ה', וע"ע בספר מקור חיים (ס"ו), ובפרט שגם מרן ז"ל לא כתבה לדינא אלא דיש נוהגים, ובאמת כהיום הזה לא ראינו שנוהגים כן.

ע"כ הנוהגים להטות ראשם באומרים "אחד", יש להטות בתחילה למעלה ולמטה דוקא, לתורות על יחוד ה' בעליונים ובתחתונים, ואח"כ מזרח צפון מערב דרום, או מזרח דרום מערב צפון, כדי שלא יראה כשתי וערב, אמנם המיה זו אינה לעיכובא כלל.

טז

סעיף ז ידגיש בדלי"ת שלא תהיה כרי"ש: ובמשנ"ב שם ס"ק בא בדלי"ת. ולא ידגיש יותר מדי שנראה כאילו הד' נקודה בשווא או בצירי אלא הכוונה שיטעימנה בפה יפה. ע"כ.

הנה מקורו מהור מדברי הב"י שלאחר שהביא המור הא דאמר בירושלמי אמר רנב"י ובלבד שידגיש בדלי"ת
שלא תהיה כרי"ש ונמצא מחרף, כתב עלה הב"י ונראה שע"פ זה הירושלמי נוהגים העולם להדגיש הדלי"ת
יותר מדאי, ואין צורך אלא כל שמדגיש בה קצת סגי דתו לא דמי לרי"ש ע"כ. ע"ש. ובפרט שאין בה בדלי"ת
דגש ואם ידגישנה יותר מדי, לא יהיה המשמעות של יחוד אלא לשון של שמחה כמו ויחד יתרו וכו'.

אלא דאעיקרא רדינא שכתב מרן שלא תהא כרי"ש. כבר תמהו בזה גדולים וטובים דאין יכולה להיות
כרי"ש. ועיין בספר טוב עין להחיד"א (סי' חי אות לג) שהביא בשם מהר"ד קורדינאלי שכתב, סעיף
זה קשה מאוד ואין לו הכנה דאע"פ שהדלי"ת והרי"ש דומות קצת בתמונתם, מ"מ יש הבדל גדול ביניהם
וכו' ע"ש. וחזי הוית להגאון האדר"ת בספרו בגד ללבוש שכתב ג"כ דהרבר תמוה מאוד שתמורת רי"ש
ודלי"ת לא יכול להיות רק בכתב שדומים זל"ז וכמבואר בעירובין (דף יג ע"א), אבל במבטא איך יצויר זה
להתחלף זכ"ז, מאחר שאין שניהם ממוצא אחד, הדלי"ת מהלשון והרי"ש מהשינים, וע"ש שרצה להגיה
ברברי השו"ע שצ"ל שלא יהיה נראה כמי"ת, וסיים וזה פשוט וברור מאוד. וע"ע בספר מקור חיים שג"כ
העיר בזה, וע"כ כתב שיש שאמרו שהכוונה היא שלא ידגישו הד' יותר מדי שלא תהיה כמי"ת. וכ"כ בעובר
אורח שיש לגרום שלא תהיה כמי"ת ע"ש. וע"ע בספר אורח נאמן שג"כ תמה בזה וכתב וחדושו הוא שלא
העירו בזה האחרונים ע"ש, אמנם נעלם ממנו כל הני אריוותא שהעירו בזה, [ועיין שם שתימה יקרא שלא
מצא דין שידגיש בדלי"ת שלא יראה כרי"ש בירושלמי, וכתב שם שדיבר בזה עם הרב האדר"ת זצ"ל ואמר
לו שגם הוא חיפש ולא מצא דבר זה בירושלמי והגיה דברי הב"י בצ"ע, וידוע ומפורסם לכל באי שער עירנו
על גדולתו ועוזו של האדר"ת דכל חז לא אניס ליה, וע"ע בספר עובר אורח הג"ל, שג"כ העיר שם שלא
נמצא בירושלמי כלל, וכן העיר בזה בספר נתיבי עם, וכן העיר בזה בספר בארות יצחק על פסקי המהרי"ן,
אלא שכבר כתב בספר נתיבי עם דאולי נמצא זה בירושלמי שהיה לראשונים, ובפרט שגם הילקוט (רמז
תתמו) כתב כן בשם הירושלמי, וכן כתב כיו"ב בספר אורח נאמן שהיה לפניהם ירושלמי בגירסא זו].
והאדר"ת מצא לזה סמך מדברי הלבוש שכתב ומ"מ לא ידגיש אותו יותר מדי כדי שלא יהיה נראה כמי"ת,
והוי כאילו אומר אחט, כמו אחטא וסיים שם בצ"ע.

ועיין רואה בקונטרס למען ירבו ימיכם שהביא שם בשם המגיה שהביא בשם ספר לחם ביכורים (דף צט)
שכתב ליישב ח"ל ואח"כ ראיתי להרב חקרי לב חלק או"ח (סי' טו) שהביא מעשה משליח ציבור
שנפטר לבית עולמו ורצה בנו לעמוד במקומו, והיה קורא הדלי"ת רפויה כרי"ש וזה עצמו הנידון דידן, ולכן
אם אפשר שימצא בעולם איזה מקום שאנשיו מבטאים הדלי"ת רפויה כרי"ש, הנה נתקיימו דברי הטור
לאותו מקום שצריך להדגיש שלא תהיה כרי"ש שהגם שהיא רפויה מוטב לקרותה דגושה מלקרותה כרי"ש
ח"ו ודי בזה עכ"ל הלחם הביכורים, וכתב שם המגיה דכן איתא בספר החסידים (סי' יח) יש מגמגמים בלשון
וקורים לחי"ת ה"א ולשי"ן סמ"ך, ולקו"ף טי"ת ולרי"ש דלי"ת. הרי שהיו מקומות שקורין הדלי"ת כרי"ש
ע"ש. ואנא דאמרי ובפרט אם קוראה בדלי"ת רפויה שהיא כעין זי"ן וכמבואר לעיל, וא"כ הדלי"ת הרפויה
קצת דמיא לזי"ן שהיא יוצא מן השינים כמו רי"ש, וע"כ לא מן הנמנע שיוכל לבא לידי טעות ולקרותה כעין
רי"ש.

ע"כ יש להדגיש [להטעים] הדלי"ת של אחד, אך לא ידגיש יותר מדי כדי שלא יראה
שאומר אחט שהוא משמעות של חטא ח"ו.

משאש (סי' כט), [ועיין לקמן בס' סג אות יד מה שכתבנו], וע"כ כששוהה שיעור ד' אמות די. וכן הלום מצאתי במשנ"ב הוצאת איש מצליח בהערות שבסוף הספר שהצ"ע דהא דמורן התיר בסעיף י לקרוא פרשה ראשונה ולכופלה, הוא דוקא כשקורא על מנתו להשתקע בשינה, הא לאו הכי אסור, וכ"ש לדעת היש מי שאומר שכתב מרן שגם זה אסור ע"ש. וכיוצא בזה להערת הגר"ע יוסף שליט"א וכמו שנתבאר לעיל.

ע"כ אם לא כיון בפסוק ראשון יכול לחזור ולקרא בלחש, [ומעיקר דינא לד' מרן יכול לחזור אף בקול רם לצורך כוונה], או דישהה כדי הילוך ד' אמות ויחזור לקרוא פסוק ראשון, וא"צ לקרוא כל הפרשה ולחזור ולקרואה שוב, וכן א"צ לשהות כדי לקרא את כל הפרשה.

והנה נראה פשוט דכל היכא דקורא ב' פעמים שמע ובקריאתו מוכח דלא מכוין לב' רשויות שפיר דמי, ואפי' לקוראה בקול רם בלי הפסק ביניהם, וכגון שקורא שנים מקרא ואחד תרגום כדעת האר"י ז"ל שקורא ב' פסוקים רצופים ואח"כ תרגום, יכול לקרוא ב' פעמים שמע ישראל ולא מיחזי כב' רשויות דכיון דקורא כל הפרשה שמו"ת ודאי לא מיחזי כב' רשויות, וכמש"כ בזה המאמר (ס"ק ה) וכתב שם ובפרט דאיכא דס"ל דלא משתיקין אלא דוקא כשקורא ק"ש בעונתה וכמו שהסתפקו בתוס' (ברכות לג ע"ב) ע"ש. ושוב ראיתי שהקפ החיים סופר (אות לה) הביא זה, אך כתב שטוב להחמיר שיאמר פעם שניה בלחש ע"ש. אמנם נראה דלפי הנ"ל אין להחמיר בזה כלל.

ואנא דאמינא דאיכא עוד צד היתר בזה דלסברת הראשונים הרי"ף והרמב"ם והר"ח ובה"ג דס"ל דמאי דמשתקין באומר שמע שמע הוא דוקא אם אומר מלתא מלתא, אבל אם קורא כל הפסוק וחוזר הפסוק לא משתקין ליה דלא מיחזי לדעתם כב' רשויות, ואע"ג דמורן סובר דבכל כה"ג משתקין ליה, מ"מ בכה"ג שקורא שמו"ת ודאי דאף מגונה לא הוי, ויכול לקרוא ב' פעמים שמע שמע, ולית דין צריך בשש. ולאחר כתבי זאת ראיתי בשו"ת בנין ציון (סי' לו) כתב שטעם ההיתר הוא לפי שלא אסרו אלא בדבר שאומרו דרך תפילה ובקשה או דרך שבח ותהילה, אבל כשקורא בתורה אין חשש בזה ע"ש.

והיכא דקורא פסוק שמע ישראל ואח"כ קוראו בתרגום כתב בספר פתח הדביר (אות ח) דשרי, והביא ראיה מדברי מרן בביתו לעיל (סי' נא) שכתב בשם או"ח דאין כופלין פסוק ה' ימלך לעולם ועד, דהוי כאומר שמע שמע וסיים ע"ז מרן ויש נוהגים לאומרו פעם אחת בלשון הקודש ופעם אחת בתרגום וזה נכון יותר עכ"ל הב"י, ומשמע דכשאומר בתרגום פקע ליה איסורא דאומר שמע שמע, וע"ש בפתח הדביר שהביא לזה סמוכין מזהר חדש ריש פר' תרומה וז"ל: כיון דאמר אמת לא אמרין בגין פגמו, ועל דא איהו תרגום ולית פגמא בתרווייהו ע"כ. ומבואר דהיכא דאמר בלשון תרגום לית לן פגמו ע"ש.

ע"כ אם לא כיון בפסוק ראשון בפשטן של דברים לא יצא יד"ח, ומעיקר הדין יכול לחזור ולקרא אף בקול רם, אך עדיף טפי לחזור בלחש, או דישהה כדי שיעור הילוך ד' אמות, וחזור לקראה וא"צ לשהות כדי קריאת כל הפרשה, והמחמיר בזה אין גוערין בו. ואם קורא ב' פעמים שמע ישראל ומוכח מתוך קריאתו דלא מכוין לשתי רשויות, כגון שקורא שנים מקרא ואחד תרגום וכיו"ב, פשוט דאין לחשוש כלל, אמנם המחמיר לקרא הפסוק השני בלחש אין מזניחין אותו, ואם קורא בפעם השניה בתרגום ודאי דשרי, ואין להחמיר כלל לקרא התרגום בלחש.

יז

משנ"ב שם ובסליחות מותר לומר שמע בכל פעם שאומר ויעבור דכיון שמפסיק הרבה בינתיים לא מיחזי כשתי רשויות וכו' ע"ש. הנה מקור דברי הרב הוא בספר שני לוחות הברית (דף רנ"ג ע"א בדפ"י) שכתב וז"ל: ואותן הנוהגין לומר שמע ישראל בשעה שהש"צ אומר ויעבור אינו בכלל זה, מפני שאינו תיכף באמירתו ותמיד סליחה מפסיק בין יעבור ליעבור, וישר כחן ומנהג טוב הוא בעיני וכו' עכ"ל. אמנם אנכי הרואה להגאון ר' מרדכי כרמי בספר מאמר מרדכי (ס"ק ו) שכתב דממה שמרן כתב כשקורא ק"ש על מטתו מותר לקרוא כל הפרשה ולחזור ולקרותה, מוכח בהדיא דמש"כ כאן מרן על מטתו הוא בדוקא, דדוקא מטתו להשתקע בשינה מתוך ד"ת התירו לו, משא"כ שלא על מטתו אעפ"י שמפסיק בקריאת כל הפרשה, ואפי' בזה יש אוסרים וכמו שכתב מרן בב"י. ומעתה תימה על מה שנוהגין בהושענא רבה אחר המזמורים, וביומו אחר כל הקפה והקפה פסוק שמע ישראל ואעפ"י שמפסיק ביניהם קצת, מ"מ אין זה מספיק, דהא הכא אעפ"י שמפסיק בקריאת שמע אסור, (אי לאו משום דרוצה להשתקע מתוך ד"ת) וכתב שם המאמר דמכח זה הוא היה נמנע מלאומרו אם לא בפעם הראשונה, ולאחר שהביא את דברי השל"ה הנ"ל עדיין לא נתקררה דעתו בזה, וסיים דאין למחות ביד האומרים אותו, והנמנע אין לנו עליו כלום ובלבד שיכוין לבו בשמים ע"ש. ולכאורה היה נראה לסייעו דהא מרן גופיה שהתיר לקרוא הפרשה בק"ש שעל מטתו הוא דוקא הפרשה עצמה ולא הפסוק הראשון של שמע ישראל, וכמו שכתב בביתו, ולכאורה כ"ש הוא דהא אפי' שרוצה להשתקע בשינה לא התיר לן בשופי לקרוא פסוק ראשון דמיחזי כשתי רשויות, וא"כ כ"ש כאן שאומר רק פסוק שמע ישראל בלבד.

אמנם אחר העיון נראה דאין אחר המנהג ולא כלום, וכבר ז"הגו לומר כל עם ישראל פסוק שמע ישראל בליל הושענא רבה וביום אחר כל הקפה והקפה ולא חשו כלל, והיינו דכיון דאיכא דס"ל דכל הקפידה היא דוקא בקורא ק"ש בזמן קריאתה בשחרית וערבית, אבל באופן שקורא ק"ש שלא בזמנה לית לן בה. וכמו שכתב המאמר גופיה (ס"ק ה) והבאנו דבריו לעיל, וכיון דהכא איכא הפסק גדול באמירת המזמורים וההקפות, לית לן בה, ובפרט לדעת הב"ח שכתב בד"ה האומר. דמשמעות הסוגיא פרק אין עומדין משמע דדוקא ביחיד האומר לבדו בפני רבים שמע שמע משתקין אותו משום דמחזי כב' רשויות, אבל כשכל הצבור אומר שמע שמע לעורר כל ישראל על יחוד שמו יתעלה וכו' טוב הדבר מאד, ועל זה וכיו"ב לא אמרו חכמים שלא לומר שמע שמע וסיים וע"כ אין לשום חכם וגדול לבטל המנהג במקומות ומדינות שנהגו כן וכו' ע"ש, והכא כל הציבור נותנים בקולם קול עוז שמע ישראל וגדול כח המנהג, ואע"פ שלדעת מרן אין לומר שמע שמע אף בצבור כמבואר בסו"א, וכן דחה המ"א (ס"ק ט) דברי הב"ח, היינו דוקא כשאומרים בלא הפסק כלל, אבל הכא שמפסיק טובא, ודאי דמרן יודה דשרי, ובפרט שהמאמר סיים דאין למחות ביד הנוהגים כן.

ע"כ מנחנונו הוא לומר בהושענא רבה אחר כל הקפה והקפה פסוק שמע ישראל כמה וכמה פעמים בקול עוז ותעצומות, בלילו וביומו ואין אחר המנהג ולא כלום.

יח

סעיף י' כשקורא ק"ש על מטתו מותר לקרוא כל הפרשה ולחזור ולקרואה, ויש מי שאומר
שגם בזה יש ליזהר מלומר פסוק ראשון (הגה צ' פעמים): ובמשנ"ב שם ס"ק כח
על מטתו. משמע דוקא על מטתו כדי להשתקע בשינה מתוך ק"ש משום שמירתה, אבל במקום אחר
אסור לקרות אפי' פרשה כולה ב' פעמים, ועל מטתו ג"כ אין מותר אא"כ קורא הפרשה ולא פסוק
ראשון בלבד. [הגר"א] וכו'. הנה מאי דפשיטא ליה להרב דעל מטתו ג"כ אין לומר אא"כ קורא הפרשה
 ולא פסוק ראשון וכדברי מהרי"א, הנה לדעת מרן שפיר יכול לקרא ק"ש ב"פ אף אם אומר פסוק שמע
 ישראל, ואע"פ שכב"י כתב דראוי לחוש לדברי רבנו מנחם וכמו שהביא מהרי"א, ואילו הכא כתב בסתמא
 דמותר לקרא כל הפרשה ולא חשש כלל לדעתו, עיין בשיירי כנה"ג בהגה"י (אות ד) שהעיר בזה ע"ש,
 והנה החיד"א מספקא ליה בדעת מרן דלכאורה לפום מאי דקי"ל דסתם ויש הלכה כסתם, וכתבו מגדולי
 האחרונים דמון עצמו אמר כן, וא"כ לכאורה גם בדין זה נראה דדעת מרן דמותר לכפול על מטתו כל
 הפרשה אף פסוק ראשון, מ"מ הכא אפשר דקיי"ל כיש מי שאומר כמ"ש מרן בביתו דראוי לחוש לדברי
 מהרי"א, ועיין בשיורי ברכה שכתב דאולי כי אתא רב לחבר השו"ע סבר דדחיקא טובא לפרש בירושלמי
 דאיירי דוקא כל הפרשה חוץ מפסוק ראשון, וע"כ כתב להיתרא ע"ש. ולפ"ז הכא דעת מרן להתיר לקרוא
 פרשה ראשונה של ק"ש כמה פעמים אף בפסוק ראשון. אמנם הרב מאמר מרדכי (ס"ק ח) כתב דמון בביתו
 ס"ל דמעקר הדין יש להתיר, מ"מ ראוי לחשוש לדברי הרב מנחם, וס"ל להרב מאמר דגם בשו"ע ס"ל למרן
 דראוי לחשוש, וע"כ הזכיר כאן דעת יש מי שאומר שגם בזה יש לחוש ע"ש.

יט

סעיף י"ב ה' הוא האלהים שאומרים אותו ביום כפור בתפילת הנעילה ז' פעמים מנהג כשר
הוא: הנה יש אומרים שיש להזהר שלא לענות על שום צרכה צ' פעמים אמן (צ"י צסס אהל
מועד): ובמשנ"ב שם ס"ק כח ב"פ אמן. דגם זה מחזי כשתי רשויות, ועיין מג"א שמיקל בדבר
אבל האחרונים הסכימו לאסור ואם הוא אומר אמן ואמן שרי בדכתיב ברוך ה' לעולם אמן ואמן
[תהלים מא] וכו'. הנה מקור דברי הרמ"א הם מדברי הרב אהל מועד שכתב שאסור לומר ב' פעמים אמן,
 וחובא בב"י, וכתב עלה הב"י ואינו יודע מנין לו זה, ועוד דבקרא כתיב אמן ואמן, ואע"ג דהתם כתיב בוא"ו,
 נראה דאפי' בלא וא"ו אין קפידא אי אמר אמן תרי זימני עכ"ל. ומבואר מדברי הב"י להדיא דאין שום איסור
 לומר על ברכה אמן אמן, ולא שמיעא ליה למרן לחלק בין אמן אמן לאמן ואמן, דבכל גוונא אין בזה שום
 איסור, וכן נראה דעתו בשו"ע מדהשמיט דברי הרב אהל מועד, וכ"ה מבואר להדיא ברבנו בחיי פרשת
 בשלח (פרק יד פסוק לא) שכתב וז"ל וכל המכוין והכופל אמן אמן זוכה לב' עולמות, וכן אמר רוד (תהלים
 עב) "ברוך ה' אלהים אלהי ישראל עושה נפלאות לבדו וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ
 אמן ואמן". ועוד (שם יט) "ברוך ה' לעולם אמן ואמן" ע"כ ע"ש.

והנה יש להביא ראיה לזה גם מגמ' דידן מס' סוכה דקאמר (שם ג' ע"ב) אנו ל' ה ול' ה עינינו ובגמ'
פרץ אינו והא אומר שמע שמע משתקין אותו, ולכאורה מאי קשיא הא קאמר ל' ה ול' ה בוא"ו,
אלא ודאי דלא שאני לן, אמנם אפשר דהתם קאמרו לשם שירה ולא לעורר הכוונה. וכן נראה מדברי הזהר
חדש ריש פר' תרומה וז"ל כיון דאמר אמת אמאי וציב וכו' אלא בגין דאמת אמת לא אמרינו בגין פגימו

וכו', מתבאר מדברי הרשב"י שהוא"ו לא מעלה ולא מוריד לסלק החשדא, דאי אמרת דבוא"ו שפיר דמי, היכי משוה אמת ויציב לאמת אמת וכו', הא אפי' אם אמר אמת ואמת, בין דאיכא וא"ו אין קפידא, אלא ודאי ס"ל לזוהר חדש דלא שנא בהכי.

ומכאן תשובה מוצאת למש"כ הלבוש בס"ב וז"ל וי"א שלא לענות אמן על שום ברכה ב"פ אמן, אע"ג דמצינו ג"כ בפסוק אחד "ברוך ה' לעולם אמן ואמן", שאני התם דכתיב אמן השני בוא"ו ע"כ, דמדברי הגמ' הנ"ל וכן מדברי זוהר נראה דלא שאני לן בין אם אומר אמן אמן או אמן ואמן, וכן ממה שכתב רבנו בחיי נראה דלא שאני לן, דרבנו בחיי הביא דמצינו לומר אחר הברכה אמן אמן מן הפסוק ברוך אלהי ישראל וגו' אמן ואמן, ועוד "ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

והנה הן אמת דהלבוש אויל בתר שיפולי דרכיה הרמ"א בדרכי משה הארוך שלאחר שהביא דברי הב"י שהעיר על הרב אהל מועד, כתב עליו וז"ל ומיהו יש לחלק בין אמן אמן לאמן ואמן, אמנם לפי הנ"ל נראה דאין לחלק, ובר מן דין עיין מש"כ המאמר מדרבי (ס"ק ט) לתמוה על דברי הרמ"א בדרכי משה הארוך שהעתיק דברי מרן בלשון דמשתמע דמרן ז"ל חילק בין אמן בוי"ו לאמן בלא וי"ו, וז"ל וכתב הב"י וכו' וכתב עוד דכתב באהל מועד דהאומר אמן אמן כאומר שמע שמע, ואינו נראה דאין קפידא אי אמר אמן תרי זימנא, ועוד דהא קרא כתיב ברוך ה' לעולם אמן ואמן, ומיהו יש לחלק בין אמן אמן לבין אמן ואמן בוי"ו עכ"ל ע"ש, ולפי דבריו נראה דמרן מקיים בזה דברי הרב אהל מועד דאין לומר אמן אמן, ושאיני קרא דכתיב אמן ואמן דכיון דכתיב וא"ו הפסיק הענין, וליתא דדברי הב"י ברור מללו דאין לחלק, וע"כ ס"ל דיותר לענות אמן אמן ע"ש. ושור"ר בטור הוצאת המאור שהעירו בזה על הרב דרכי משה הארוך בהערות וביאורים (מס' 4) בלשון ותמיהה הוא קצת על הדרכי משה, וכתבו שם שמצאו בכת"י אחד שכתב דתיבת "עכ"ל" אחר אמן ואמן, ומה שכתוב אח"כ ומיהו יש לחלק בין אמן ואמן לבין אמן ואמן הוא דברי הרב דרכי משה עצמו, ובכ"י אחר לא נכתב בסוף הדברים כלל תיבת "עכ"ל", ולפ"ז אתי שפיר ע"ש, ונעלם מהם שכבר קדם בזה המאמר. [אלא דהרב פתח הדביר קיים בזה דברי הדרכי משה ע"ש, וס"ל דגם מרן ס"ל דיש לחלק בין אמן אמן לבין אמן ואמן, וס"ל דהרב דרכי משה דיין בדבריו לומר שמרן הכי ס"ל ע"ש, ולאחר נשיקת כפות רגליו אין נראה כן, דהא בב"י כתב בפ"י דיש לחלק בין אמן אמן לבין אמן ואמן, וע"כ מרן השמיטו בשו"ע, והביאו רק הרמ"א, ובפרט שנמצא בכת"י שתיבת "עכ"ל" הוא אחר תיבות אמן ואמן, ומש"כ ומיהו יש לחלק, הוא מדברי הר"מ גופיה, ובכת"י אחר לא נמצא כלל תיבת "עכ"ל"].

והנה אע"ג דבספר יד אהרן אלפנדרי בהגהב"י כתב דדינו של הרב אהל מועד הוא מדברי הירושלמי בפרק הקורא את המגילה דאמרינן התם דלאו דוקא האומר מודים מודים משתקין אותו, אלא ה"ה שמע שמע, אמן אמן. וע"כ תימה תימה יקרא על דברי מרן שכתב ואינו יודע מניין לו זה, ובהכרח נמי דיש לחלק בין אמן אמן לאמן ואמן בוא"ו. [וכיו"ב הקשה גם בספר ישועות יעקב (ס"ק ז) ע"ש], וע"ע בפר"ח שכתב על דברי הרמ"א בשו"ע (דיש להזהר שלא לענות על שום ברכה אמן אמן), דהכי איתא בירושלמי פ"ב דמגילה מודים מודים משתקין אותו ודכוותה אמן אמן, ושם הטיב להסביר דאמן אמן מיהו כשתי רשויות ע"ש. אך עיין במאמר הנ"ל שקרא תימה על הפר"ח, דאיך אפשר לומר שאמרו כן בירושלמי, ומרן ז"ל צווה בכרוכיא על הרב אהל מועד דאינו יודע מניין לו זה, וכן הקשה דאמאי הפר"ח לא הזכיר כלל דברי הב"י. וכיו"ב יש להקשות על דברי מורם בהגה שהביא דין זה מדברי אהל מועד, דהא לפ"ז מקורו מהור בירושלמי, וכן לפ"ז אישתמיטה האי ירושלמי נמי מדברי רבנו בחיי הנ"ל, וכמו כן קשה על הרב מ"א שנראה

דעתו להתיר בדברי מרן היפך דברי הירושלמי, ודוחק לומר דהירושלמי אישמיטתיה מכל הגך רבכבי, וצ"ע. אמנם עין רואה במאמר שכתב וז"ל אמנם עיינתי בירושלמי הנ"ל וכמעט קריתי אותו תיבה תיבה ולא מצאתי ענין זה, ומעתה היה מקום לומר דמרן ז"ל לא היה גורם כן בירושלמי אף אם ימצא באיזה נוסחא ע"ש. ומבואר מדבריו דס"ל דדעת מרן דליכא איסורא כלל לומר על ברכה אמן אמן.

[אח"ח 1234567]

והנה מה שכתב הרב מאמר מרדכי דעין בירושלמי דפ"ב מגילה וכמעט קרא אותו תיבה תיבה, ולא מצא ענין זה ומכאן זה מרן לא היה גורם כן בירושלמי. הנה עין ראתה בספר הבהיר פתח הדביר שכתב וז"ל וכנראה דחיפש בפרק ב' דמגילה או בברכות, אבל בפרק בתרא דמגילה (פ"ד ה"י) איתא להדיא ע"ש. ונראה דכוונתו לומר מה דאיתא בסוף מגילה דאיתא התם שמע שמע משתקין אותו וכו' א"ר אבא וכו' הני מילי בציבור אבל ביחיד תחנונים הם ודכוותה אמן אמן יעו"ש. והרב פתח הדביר הבין דמאי דקאמר ודכוותה אמן אמן, קאי אמש"כ שמע שמע משתקין.

אמנם המעיין יראה דמאי דקאמר ודכוותה אמן אמן, קאי אמש"כ בירושלמי ה"מ בציבור אבל ביחיד תחנונים, והיינו דגם אמן אמן איסורא הוא דוקא בציבור, אבל ביחיד תחנונים הם ושרי, וא"כ אף אי נימא דהרב אהל מועד קסמך על דברי הירושלמי הזה, עדיין ליכא למימר דאיסורא לומר אמן אמן בכל גווני, אלא דוקא בציבור דומיא דשמע שמע, אבל ביחיד שרי, דומיא שמע שמע. וכן הבין בפשטות בספר כסא אליהו, וע"כ הצריך עיון על דברי מרן דהיה לו להקשות על דברי הירושלמי דמוכח מיניה דוקא בציבור איסורא איכא, ושום אמן אמן לשמע שמע, אבל ביחיד כיון דשרי שמע שמע, שרי גמי אמן אמן, ואע"ג דתלמודא דידן לא מחלק בין יחיד ובין בציבור ובכל גוונא איסורא איכא, היינו דוקא בשמע שמע, אבל באמן אמן כיון דבתלמודא דידן ליכא לאיסורא כלל, והוא רק מדברי הירושלמי לא מסתבר דגרע משמע שמע, לפי הירושלמי. עכ"פ להלכה כתב דנראה לו דאין לענות אמן בציבור ב' פעמים על ברכה אחת, אבל ביחיד שרי כמו שנראה מדברי הירושלמי.

והנה אנהירו לעינין קילורין לעיניי דברי היעב"ץ בספרו מור וקציעה שהקשה על הב"י שחתר למצוא פסוק שבתהילים ואף הוא תשובתו בצידו כמש"כ מרן עצמו, והא מקרא מלא בידינו בתורה פרשת נשא ואמרה האשה אמן אמן, עם שיש לומר שאני הכא דגורת הכתוב הוא, אינו שווה לי ואינו מספיק שעב"פ היה להרב ז"ל להביא וכו', [וכיו"כ כתב מהרי"א אזולאי בהגהותיו על הלבוש ע"ש]. וכמו כן הקשה דגדולה מזו יש להפליא על הרב ז"ל אדמהדר אקראי דחיקי, לייתי הא דכתיב בנחמיה דכתיב ויברך עזרא את ה' וגו' ויענו כל העם אמן אמן, וזוהי תשובה נצחת שהרי מבואר הוא שהיתה שם ברכה גמורה על קריאת התורה וענו אחריה ב' פעמים ואין כאן וא"ו באמן השני. ומעתה יפלא מאוד מש"כ האהל מועד משמיה דהירושלמי דאמרינן דלא דוקא האומר מודים מודים משתקין אותו אלא ה"ה שמע שמע אמן אמן, וצ"ע ליישב דברי הירושלמי עם המקראות הנ"ל שלא יסתור המקראות.

וע"כ כתב היעב"ץ לחדש דלא קשה מידי, דאיתו באמת ס"ל אף בשמע שמע דשרי, כדמייית התם בסמוך דר' זעירא הוי קרי והדר קרי, (הנה מדברי הסמ"ק שהובא בב"י נראה דר' זעירא הוא דקרי והדר קרי, אמנם המעיין בירושלמי (פ"א דברכות ה"א דף ו) יראה דלא ר' זעירא הוי אלא רב שמואל הוא דקרא אלא דר' זעירא הוא דשמע דר' שמואל קרא) וא"צ למה שנדחקו לחלק ולומר בין על מטתו או על זולתו כמש"כ הבה"ג, (אמנם בבה"ג שלפנינו לא נמצא), או דאיירי דקורא כל הפרשה כמש"כ הסמ"ק (ס"י קד), אלא לא שאני ליה מידי ותלמודא דידן ודאי לא ס"ל לחלק בכך, דאל"ה לא הוה משתמיט לאשמועינן הכי,